

30к-1 176р

3574

17607

БЮЛЕТЕНЬ

№36

107

Бел. 1688178p

Пралетарыі ўсёй краіны, злучайцеся!

НАРКАМЗЕМ БССР

ГОРАЦКАЯ ДАСЬЛЕДЧАЯ СТАНЦЫЯ

АДДЗЕЛ САДОЎНІЦТВА

30к-1
3574

Не выдаецца
до дому

ПАДСТАВЫ ДА ЗАКЛАДАНЬНЯ БУЙНЫХ КАЛГАСНЫХ САДОЎ

М. і. БУРШТЭЙН і А. П. СЬЦЯПАНАЎ.

Тып шырокараднанага плодовага саду пад Гомлем з буйнаплоднай сунцай „Шарплес“ з адлегласьцю паміж радамі дрэў 10,7 × 10,7 мэтра.

129236

БЮЛЕТЭНЬ 36

КРАСАВІК, 1930

№ 209273
19-7-31 р.
III

ГОРКІ, ДРУКАРНЯ АКАДЭМІІ

1930 г.

58291

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІАТЭКА
БССР
Імя Л. Леніна

Дзяржаўная
Бібліятэка
БССР
Імя Л. Леніна

Упаўгатоўлібел № 1519
Зак. № 328—7000 экз.

М. Т. БУРШТЭЙН і А. П. СЫЦЯПАНАЎ

ПАДСТАВЫ ДЛЯ ЗАКЛАДАННЯ БУЙНЫХ КАЛГАСНЫХ САДОЎ

ПЭРСПЭКТЫВЫ САДОЎНІЦТВА Ў БССР.

У агульнай сыстэме гуртавога прыбытку ад сельскай гаспадаркі (згодна матар'ялаў Г. Гарэцкага) каштоўнасьць прадуктаў садоўніцтва і гародніцтва ў 1929—30 г. складала 6,2⁰/₀. Садоўніцтва ўжо ў мінулыя гады (да вайны 1914/18 г.) у БССР мела таварны напрамак. У сучасную пару вываз яблык у індустрыяльныя раёны (Леніград, Вазьнясенск, Урал, Днепрабуд і г. д.) і замежы значна ўзрастае.

Прыбыткі ад продажу прадуктаў саду пачынаюць нагнаць у некаторых раёнах прыбыткі ад палявых культур. Аб гэтым сьведчаць матар'ялы, якія атрыманы ад Белсадсаюзу. Напрыклад, у Менскім раёне нізавымі каапэратывамі за 1927-1928 г. прадаана прадуктаў плодуюніцтва 15⁰/₀, прадуктаў палявых 17⁰/₀;

у Бярэзінскім раёне прадаана плодую	7 ⁰ / ₀	і прадук. поля	11 ⁰ / ₀
„ Плашчаніцкім „ „ „	16 ⁰ / ₀		
„ Бягомельскім „ „ „	13 ⁰ / ₀		
„ Халапеніцкім „ „ „	12 ⁰ / ₀		
„ Пухавіцкім „ „ „	9 ⁰ / ₀		
„ Койданаўскім „ „ „	9 ⁰ / ₀		

Пашырэнне садовай плошчы па БССР (згодна матар'ялаў) Інспэктара НКЗ К. К. Хабэнка) за апошнія гады вельмі значнае:

у 1927/28 годзе ўсяго лічылася саду . . .	22.579 га
„ 1928/29 „ „ „ „ . . .	24.734 „
„ 1929/30 „ „ „ „ . . .	30.375 „

Згодна 5-гадовага пляна (1928—32 г), павялічэнне плошчы садоў прадбачана НКЗ на 27,000 га.

У 1927-28 годзе пасаджана новых садоў 1918 га, у 1928-29 годзе 2824 га, у 1929-30 г.—6381 га.

У калгасах плошча садоў узрасла наступным парадкам: у 1927-28 г.—92 га, 28-29 г.—892 га, у 1929-30 г.—2616 га. У 1930-31 г. будзе закладзена ня менш 4000 га пераважна ў калгасах. Спадзяёмся, што гэта лічба дасягне 6000 га, калі ня будзе затрымкі ў прышчэпах.

Шляхі калектывізацыі адчыняюць нябачаныя дагэтуль вялічэзныя перспэктывы разгортваньня плодоўніцтва ў БССР.

Актуальнай задачай новага буйнага калектывнага садоўніцтва ў раёнах з лепшымі кліматычнымі, глебавымі і эканамічнымі ўмовамі залажыць масывы па некалькі тысячаў гектараў садоў, ягаднікаў.

Што гэта будзе ажыццяўляцца хуткім тэмпам, сьведчыць шэраг фактаў. Будаўніцтва Рагачэўска-Жлобінскага агра-камбінату ўключыла ў плян арганізацыю саду ў 3000 га, ягадніку 750 га, гароду ў 2000 га.

Ляднянска-Дуброўскі агра-камбінат мяркуе шырока разгарнуць садова-гародную справу і г. д.

КЛІМАТ У БССР У СУВЯЗІ З ПЛАДОЎНІЦТВАМ

Беларусь цалкам уключаецца ў краіну шырока разгорнутага прамысловага плодоўніцтва (мал. А).

Мал. А.—Сад 1-й дзіцячай камуны ў Магілёве з поўным ураджаем Антонаўкі ў верасьні 1929 г.

Асноўнымі фактарамі, ад якіх залежыць разьвіцьцё расьлін, зьяўляюцца цяпло, сьвятло і вільгаць. Для пасьпяховай

культуры яблыні лічаць неабходным 170 дзён з тэмпературай 5°C . У сапраўднасьці працягласьць вэгетацыйнага кругабегу прыблізна ад 178 (у Віцебшчыне) да 198 дзён (у паўднёвай Мазыршчыне). Каля пунктаў Менск—Бабруйск—Гомель праходзіць ізалінія ў 190 дзён. Паўднёвей ад гэтай лініі добра сябе адчувае шэраг заходня-эўрапейскіх сартоў яблык, ігруш, сьліў, вішань. Тутака ўжо сустракаюцца гэтакія каштоўныя зімовыя сарты яблынь, як Штэцінка чырвоная, Ранэт Баўмана; з ігруш Лясная прыгожая, Бэра Слуцкая, Калібаса Плёцкая і г. д.

Актыўныя сумы тэмператур вэгетацыйнага кругабегу (у градуса-днёх) значна нарастаюць з паўночы на поўдзень: ад 1400° для Віцебску і да 1800° для Мазыру.

Для мэт пладоўніцтва цікава адзначыць для некаторых пунктаў колькасьць дзён з тэмпературай вышэй $+15^{\circ}$: для Васілевіч 95,5, Чэрыкава 85,5, Горы-Горак 78,5. Колькасьць дзён з тэмпературай ніжэй -5° : для Васілевіч 38, Чэрыкава 79, Г-Горак 82,5. У Васілевічах сярэдні лік дзён з прамярзаньнем глебы ў красавіку дасягае 2, між тым як у Г.-Горках да 17 дзён.

Пачатак вэгетацыі (у сярэднім за шэраг гадоў), калі тэмпература ўжо дасягае $+5^{\circ}$, для шэрагу пунктаў выпадае на наступныя тэрміны: для Віцебску каля 18/IV, Воршы 17/V, Магілеву 15/IV, Менску і Бабруйску 13/IV, Гомлю 12/IV, Рэчыцы 11/IV, Мазыру каля 9/IV.

Сярэдняя тэмпература красавіка для Віцебску 5° , Воршы $5,5^{\circ}$, Магілеву 6° , Менску і Бабруйску каля $6,7^{\circ}$, Гомлю 7° , Мазыру $7,5^{\circ}$.

Сярэдняя пара сканчэньня прымарозкаў для Віцебску, Воршы, Барысава, Клімавіч у 1-й дэкадзе траўня і для Менску, Магілеву, Бабруйску, Гомлю (і паўднёва ад гэтых пунктаў) у 3-й дэкадзе красавіка. Такім чынам красавік месяц для садоўніцтва мае выключна важнае значэньне. Пасадка дзёчак у гадавальнік (калі гэта ня зроблена з восені), прышчэп, ягадных кустоў, пасеў пладовага насення, раннія пасевы гародніны і шэраг іншых прац неабходна сьпяшыць выканаць у гэтым месяцы. Паколькі ў пачатку траўня па ўсёй БССР спыняюцца прымарозкі, а пачатак зацвітаньня яблыні выпадае на другую дэкаду траўня—неабходна адзначыць, што працэс зацвітаньня галоўных пладовых парод адбываецца ў спрыяючых умовах.

Колькасьць гадовых ападкаў хістаецца ад 550 мм. (для Воршы, Клімавіч), 600 мм. (для Гомлю, Слуцку) і да 650 (для Віцебску, Магілеву і Менску).

У вэгетацыйны пэрыяд прыблізна выпадае да 65% ападкаў. Наогул на працягу лета наглядаем спагадныя суадносіны паміж цяплом і ападкамі.

У верасьні сярэдняя тэмпература 11° для Віцебску, 12,5° для Менску, 13° для Гомлю. Гэты першы месяц восені вельмі блізка прылягае да лета. Верасень падобны да траўня месяца, але наогул адрозьніваецца ў лепшым напрамку тым, што зусім рэдка бываюць прымаразкі. У гэтым месяцы хаця-ж запасаў вільгаці ў глебе менш, як у траўні, але ў верасьні глеба менш аддае вільгаці. Калі для траўня часамі наглядаецца зварот холаду, то для верасьня—зварот цяпла. Сонечныя дні і розныя ночы вельмі спрыяюць наліву позьніх сартоў яблык (у верасьні).

У кастрычніку сярэдняя тэмпература для Віцебску 5°, Менску 6°, Мозыру 7°. Гэта месяц канчатковай уборкі позьніх сартоў пладоў, выкапкі прышчэп, пасадкі новых садоў, дзічак у пітомніку і іншых прац у садзе, пітомніку, гародзе.

На працягу гэтага месяцу і нават паловы лістапада неабходна выканаць узворваньне саду, гароду, унясьеньне ўгнаеньня з гэткай разьлікам, каб на вясну пакінуць як мага менш працы.

РЭЛЬЕФ І ГЛЕБЫ, АДПАВЯДАЮЧЫЯ ПЛАДОЎНІЦТВУ

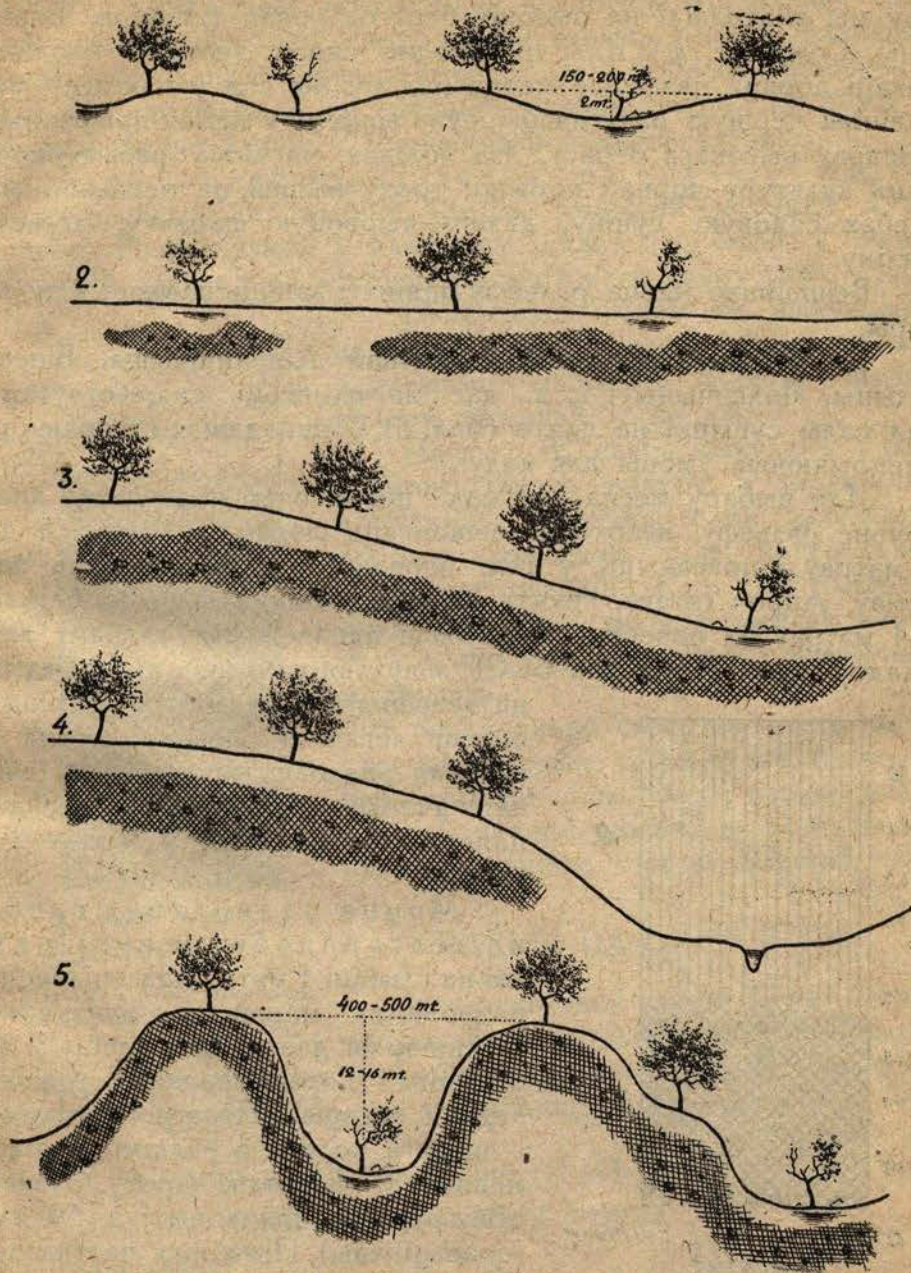
Па асаблівасьці рэльефу магчыма адрозьніваць:

1. Мікрарэльеф—гэта значнае чаргаваньне ў межах нязначнага прастору рэльефных хваляў (мал. 1). На схілах і плято дрэвы добра сябе адчуваюць. На западзінах наглядаецца забалачваньне, што выклікае выпадзеньне дрэў. Такое зьявішча мы наглядаем на лёсавых суглінках пад Горы-Горкамі, Гомлем, Амсьціслаўлем і г. д.

2. Раўніна ў нашых умовах, калі блізка марэна, узмацняе забалачваньне глеб (мал. 2). Пры адсутнасьці схілу сьнег доўга ляжыць, і веснавая вада, якая доўга затрымліваецца на паверхні, адцягвае пачатак вэгетацыі, дрэнна адбіваецца на каранёвай сыстэме і г. д. Па думцы глебаведа А. Г. Мядзьведзева, калі маем справу з нізінай, наглядаецца перавага зьмены воднага рэжыму над зьменамі тэмпературнымі; такім чынам пладовае дрэва нібы пераносіцца ў больш паўночны клімат. Гэткае заўвага ў значнай меры справядліва адносна раўнін, асабліва калі супяскі падсыцілаюцца марэнай.

3. Схіл, які пры 8-10° зьяўляецца найбольш надзейным месцам для закладкі садоў (мал. 3). На схіле веснавой парой вада хутка зьбягае, асабліва з паўдня і захаду. Наогул нату-

ральны дрэнаж, які ствараецца дзякуючы адпаведнаму вада-стоку, у нашых умовах зьяўляецца галоўнай падставай для беспамылковай закладкі буйных новых садоў. Лепшыя сады ў БССР з раскошна разьвінутымі каронамі, якія даюць вяліз-

падасланых марэнай, яблыні дасягаюць узросту 70-90 год, а ігрушы звыш 100 і да 150 год.

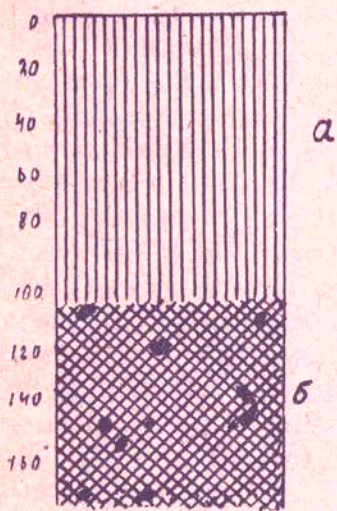
4. Вадападзельны рэльеф. Выбар плошчы пад сад у гэтым выпадку заўсёды мажлівы. Лепшыя ўмовы разьдзельнага рэльефу мы знаходзілі на высокіх берагах рэчак (Дняпра, Бярэзіны, Сожу і г. д.). Калі неабходна сярод значнай плошчы пахаці абраць належнае месца пад буйны сад у калгасе - мы павінны першую рэкагнасыроўку зрабіць у межах прырэчных абшараў высокага берагу. На нізінах магчыма разьмяркоўваць культуру чорнай парэчкі; троху вышэй, на перагнойных глебах - садовую суніцу, далей—чырвоную парэчку, агрэст, маліну.

Вышэйшае месца рэльефу павінны заняць пладовыя культуры.

5. Узгаркаваты рэльеф паўночнай Аршаншчыны, Віцебшчыны, Полаччыны і г. д. дае магчымасьць скарыстоўваць пад сады суглінкі на плято (ма. 5). У западзінах ствараюцца няспрыяючыя ўмовы для саду.

Для выбару месца пад сад, прымаючы пад увагу значэньне рэльефу, неабходна выкопваць шэраг ям глыбінёй да 2 мэтраў і прасачыць, у якім парадку ідзе зьменнасьць паземаў. Апроч гэтага, грунтавая вада павінна быць ня бліжэй 3-4 мэтраў ад паверхні. Найбольш адпаведнымі глебамі для пладоўніцтва ва ўмовах БССР зьяўляюцца моцна падзолістыя на лёсавідных суглінках. Таксама больш лёгкія з паверхні моцна і сярэдня падзолістыя глебы на буйнапяшчаных суглінках і супесках, падасланых марэнай, у межах 2-х мэтраў.

Моцна падзолавая глеба на лёсападобным суглінку, які на глыбіні 1 мэтру падсыцілаецца падзолістай марэнай з валунамі. Малюнак б дае разрэз глебы ў ф. „Іванова“ (Горы-Горацкай с.-г. дасьледчай станцыі). Перагнойны пазем—шэрага колеру з рэдкімі ўключэньнямі ў выглядзе шроту. Пазем „В“ буравата-чырвоны да 50 см. (пласцікавы). Ніжэйшая частка лёсавага суглінку мае выразную слаістасьць. Марэна шчытная, рудавата-чырвонага колеру з валу-

а - лёсападобны суглінак,
б - марэна.

Мал. 6.—Моцна падзолавая глеба на лёсападобным суглінку

намі. Прыдатнасьць такіх глеб для культуры пладовых дрэў залежыць ад рэльефу мясцовасьці. На роўных мясцох, калі няма сьцёку павярхоўнай вады, зьбіраецца вільгаць у ніжэйшай часткі лёсападобнага суглінку.

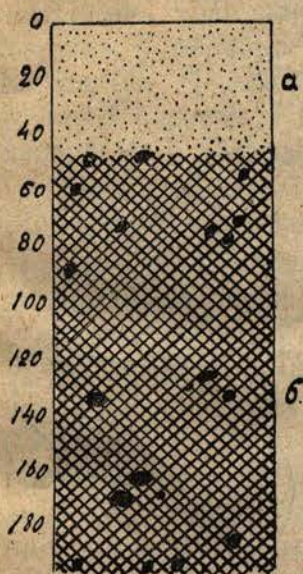
У сувязі з тым, што марэна ваданепрапушчальная, такія роўныя плошчы для саду няпрыдатныя. Калі-ж напластаваньне паказаных парод займае схілы з добрым вадасьцёкам у 8—10°, тады вада па марэне затрымліваецца ня будзе, і плошча будзе адню з лепшых для пладовага саду.

Глеба слаба-падзолавая на пухкіх пяскох падсыцілаецца да глыбіні 45 см. гліністай марэнай з валунамі. Разрэз узяты ў пладовым садзе на схіле ў межах Турскай дасьледчай станцыі Рагачоўскага раёну (мал. 7).

Падзолы пазем не вылучаюцца асобным слоём, пазем „А“ перагнойны з плямамі і гнёздамі падзолу—шэрага колеру, тоўшчай да 17 см.

Пазем „В“ слаба выяўлены і жаўтавата-бруднага колеру з шрацінкамі артштэйну. Пясочны слой зьяўляецца добрым дрэнажам пры натуральным схіле мясцовасьці. Карэньне пладовых дрэў праз лёгкі насыціл дасягае марэннага слою, больш багатага пажыўнымі матэрыямі.

Закладаньне садоў на гэтых глебах пры адпаведным схіле будзе паспяховым, калі ў першыя гады забясьпечыць дрэвы значнай колькасьцю ўгнаеньня, пакуль карэньне дасягае марэны.

а - пухкі пясок
б - морэна

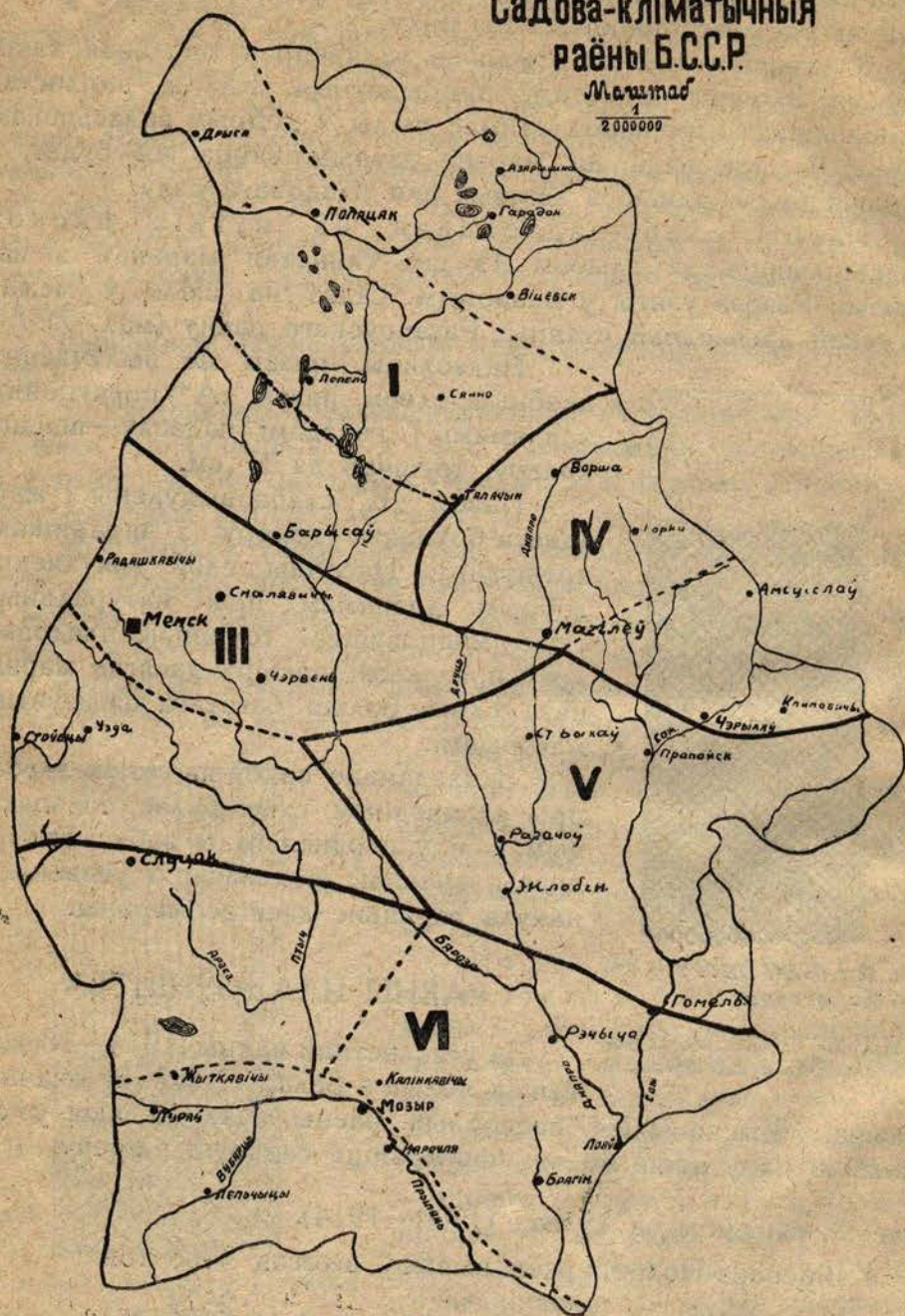
Мал. 7.—Глеба слаба-падзолавая на пухкіх пяскох

РАЁНЫ ПЛАДОЎНІЦТВА

Да ўсясьветнай вайны (1914—18 г.г.) вываз яблык з Беларусі займаў значнае месца. Вызначыліся паасобныя раёны, (мал. 8) якія ў сучасную пару яшчэ больш пашыраюць садовую плошчу.

У сярэднім за 15 год (1900—1914).

Віцебска-Полацкі раён	вывазіў штогод	3466	тон
Магілёўскі	”	2574	”
Рагачоўска-Жлобінскі	”	2698	”
Меншчына	”	2347	”

Садова-кліматычныя
раёны Б.ССР.Машштаб
 $\frac{1}{2000000}$

Мал. 8.

Паўночны Віцебска-Полацкі раён (I) згодна кліматычнага атлясу праф. Кайгарадава характарызуецца як халодны, павышана вільготны з лікам ападкаў да 650 мм. для Віцебску. Блізасьць да Ленінграду стварае значныя пэрспэктывы для пладовай плошчы. Тутака мы сустракаем шмат дзесяткаў пераважна летніх і васеньніх сартоў яблык забмежаваным асартымэнтам зімовых яблык.

У Віцебшчыне, як і ў Полаччыне, наглядаем значныя плошчы з яскрава выразным разьдзельным рэльефам і наўнасьцю буйна-пяшчаных суглінкаў, лёсападобных суглінкаў і пяскоў на марэне.

Выключнае значэньне мае для гэтага вялікага раёну Антонаўка, якая тутака набывае свае лепшыя якасьці: значную лежкасьць, транспартабельнасьць. Знаўцы нашай Антонаўкі з Украіны ў першую чаргу патрабуюць Віцебскую антонаўку. Бабушкіна, Чорнагуз зьяўляюцца досыць устойлівымі і каштоўнымі сартамі. Першы захоўваецца да красавіка, другі сорт пасьпявае ў кастрычніку і трывае да марозу.

Кальвіль дымчасты — васеньні сорт, які пасьпявае ў канцы верасьня, зьяўляецца досыць устойлівым і каштоўным.

Штрэйфлінг (паласатае васеньняе) выключнай каштоўнасьці прамысловы сорт які заслугоўвае вялікага пашырэння ў новых калгасных садох. Да летніх яблык трэба аднесці Ружовае, Цынамонавае паласатае, Белы наліў.

Усходні раён Магілёўшчыны і Аршаншчыны (IV) ўключае наступныя пункты: Коханава, Ляды, Дуброўна, Горкі, Копысь, Шклоў, Дрыбін, Амсьціслаў, Чавусы, Клімавічы, Чэрыкаў. Гэтаму раёну даецца характарыстыка як мерна-прахладнаму і мерна цёпламу з паніжанай вільготнасьцю. Лік гадавых ападкаў 50 мм.

Асноўны асартымэнт: Антонаўка, Штрэйфлінг, Цынамонавае, Ружовае. У ваколіцы Воршы (саўгас „Вусьце“) добра сябе адчувае каштоўны сорт „Сунічнае Нічэра“.

У ваколіцы Магілёву сустракаюцца Пуцімка і ў нязначнай меры Ранэт залаты Курскі, які ў зіму 1928—1929 г. пасья марозаў у 36° ня вымерз і ўлетку 1929 г. даў значны ураджай. Садоўніцтва у гэтым раёне, асабліва ўдоўж берагу Дняпра, набыло таварны напрамак. Спрыяе шпаркаму разьвіцьцю садоўніцтва густая сетка чыгуначных шляхоў.

Заўважым, што ў глебавых адносінах усходняя частка Аршаншчыны з Ляднянскім, Горацкім і Амсьціслаўскім раёнамі — найбольш багатая краіна ў БССР. Значныя абшары лёсападобных суглінкаў і супескаў па марэне са значным

распаўсюджваньнем глеб цёмна-шэрых падзолістых на лёесе, зьяўляюцца лепшай падставай для пэрспэктывы разгортваньня калектыўнага садоўніцтва.

Цэнтральны раён (V) падзяляецца на ўсходнюю і заходнюю часткі. Усходні падраён зьяўляецца цёплым, паніжана вільготным з лікам ападкаў у 55 м. і ўключае наступныя пункты: Бабруйск, Рагачоў, Жлобін, Ст. Быхаў, Буду Кашалёўскую, Прапойск, Касьцюковічы, Бялынкавічы, Чачэрск, Ветку. Гомель знаходзіцца на мяжы ўсходняга і паўднёвага раёнаў, але з эканамічнага боку яго трэба аднесьці да цэнтральнага раёну. Дзякуючы добрым шляхам зносін, Рагачоўска-Жлобінска-Гомельскі раён займае важнае значэньне ў прамысловым пладоўніцтве БССР. Пад Рагачовам і Жлобіным галоўны масыў садоў разьмяркован на лёгкіх супесках, падасланых марэнай; пад Гомлем па праваму берагу Сожу сады знаходзяцца на лёэсавідных суглінках.

Галоўны асартымэнт: Антонаўка, Пуцімка, Штрэйфлінг, Транспарэнт, Ружовае. Заходнюю частку цэнтральнага раёну з шэрагам пунктаў, як Асіпавічы, Шацак, Узда, Капыль мы бы аднясьлі у памалёгічных адносінах да Заходняга Менскага раёну.

Заходні Менскі раён (III) мерна-прахалодны, павышана вільготны, з лікам ападкаў да 650 мм. У гэтым раёне мы сустракаем шэраг замежных сартоў яблык, якія добра акліматызаваліся. Сустракаюцца таксама непасрэдна пад Менскам каштоўныя сарты ігруш, як Бэра-Слуцкая, Лясная прыгожая і г. д. У склад асартымэнту Меншчыны ўваходзяць: Антонаўка, Бабушкіна, Штрэйфлінг, Шэрынка. Для заходняй і паўднёвай частак: Пэпін літоўскі, Штэцінка чырвоная, Каштэля.

Лёэсавыя суглінкі комплекснага тыпу сустракаюцца ў Койданаўска-Самахвалаўска-Менскім раёне і у Слуцка-Копыльскім раёне. Сустракаюцца і супяскі на марэне.

Паўднёвы раён (VI) павышана цёплы, павышана вільготны падзяляецца на падраёны: заходні і ўсходні. Апошні ўключае Рэчыцу, Васілевічы, Каленкавічы, Мазыр, Юравічы, Хойнікі, Брагін, Камарына, а першы—Капаткевічы, Любань, Слуцак. З эканамічнага стану паўднёвы раён досыць адсталы. Глебы слаба падзолістыя на пяскох і супяскі на марэне. Ва ўмовах разьдзельнага рэльефу і па схілах, асабліва на суглінках, мы наглядаем росквіт лепшых Эўрапейскіх сартоў яблынь, ігруш, сьліў. Стандартны асартымэнт Мазыршчыны ўключае Ранэт Лянзбэрга, Бабовае вялікае. Апроч таго, сустракаем шэраг ранэтаў, Бэльфлёр, Кандзіль-сінап і г. д.

Асабліва багатыя пэрспэктывы пладоўніцтва ў Хойнінска-Брагінскім раёне. На лёсавідных суглінках шырока разгортвае карону Штэцінка чырвоная, Ранэт Лянзбэрга і добра сябе адчуваюць Ранэт Кассэльскі, Кандзіль-Сінап; ігрушы: Бэра Слуцкая, Лясная прыгожая. Слуцка—Копыльскі раён—стары асяродак пладоўніцтва—мае ўсе падставы для свайго хуткага росквіту: лепшыя лёсавідныя суглінкі, цёплы клімат і чыгунку. Гэты раён багат добрымі сартамі яблык, асабліва ігруш, як Бэра Слуцкая, Лясная прыгожая і г. д.

РАЗЬМЕРКАВАНЬНЕ АСАРТЫМЭНТУ ЯБЛЫНЬ У САДОХ

ВЫБАР АСАРТЫМЭНТУ

Сярод сотні сартоў яблык для мэт таварнага пладоўніцтва ў БССР вызначана каля 10—12 сартоў. У будучыне лік стандартнага асартымэнту яблык яшчэ абмяжуецца. Па сутнасьці, асноўнымі сартамі паўночнага, усходняга і цэнтральнага раёнаў зьяўляюцца: Антонаўка, Штрэйфлінг, у нязначным ліку Бабушкіна, Пуцімка (пераважна для ўсходняга і цэнтральнага), для паўднёвага раёну Пэпінка літоўская, Штэцінка чырвоная. З летнікаў—Ружовае і Цынамонавае паласатае. Новыя буйныя калгасныя сады будуць закладацца пераважна з 3-х альбо 4-х лепшых устойлівых, таварных сартоў яблынь, якія прадугледжаны акруговай памалёгічнай камісіяй.

Прыстасаваньне да раёнаў. Неабходна мець на ўвазе прыстасаваньне стандартных сартоў да мясцовых умоў клімату і глебы. Як намечана вышэй, свае лепшыя якасьці ў транспарце і ў лежцы выяўляе Полацкая і Віцебская Антонаўка. Таму і трэба, пры спэцыялізацыі раёнаў пладоўніцтва, як мага больш пашырыць культуру Антонаўкі ў памянёных акругах. Штрэйфлінг—каштоўны таварны ўраджайны сэрт, які расьце добра на розных тыпах глеб. Паміж іншым ён добра расьце на супесках. Таму ў раёнах з лёгкімі глебамі на добрых схілах неабходна зьвяртаць больш увагі на Штрэйфлінг. У паўднёвых раёнах, як напрыклад, у Брагінскім Хойнінскім на адпаведных лёгкіх суглінках, на схілах з добрым вадастокам паміж шэрагу сартоў лепшыя ўраджаі і высокая якасьці плады паказваюць Штэцінка чырвоная і Пэпін літоўскі.

Апошнія сарты выяўляюць у гэтых раёнах найбольш здаровыя і трывалыя штамбы.

УМОВЫ УЗАЕМНАГА ЗАПЛАДНЕНЬНЯ

Досьледы з сартамі: Антонаўка, Бабушкіна, Штрэйфлінг, Цынамонавае паласатае—сьведчаць, што яны вымагаюць крыжавога запладненьня.

Паўстае пытаньне: якія сарты пылку, напрыклад для Антонаўкі, зьяўляюцца найбольш спрыяючымі ў напрамку атрымання больш значных ураджаяў. Дасьледчая праца ў гэтым напрамку вядзецца ў Г.-Горках на працягу апошніх 5 год. (1925—29 гг.) і была ўзгоднена з Усесаюзным Інстытутам прыкладной батанікі.

Вызначаецца, што ня ўсе сарты пылку аднолькава запладняюць Антонаўку. Цынамонавае паласатае, Каробаўка лепш запладняюць Антонаўку, як іншыя сарты. Бабушкіна лепш запладняецца пылком Барздорфа ліфл. Найбольш каштоўны асартымэнт яблынь паўночнага і заходняга раёнаў БССР, як Антонаўка, Бабушкіна, Штрэйфлінг, Цынамонавае паласатае, Ружовае зьяўляецца для саду вельмі пажаданым згуртаваньнем, якое спрыяе ўзаемнаму крыжавому запладненьню і паднімае ўраджаі нашых садоў.

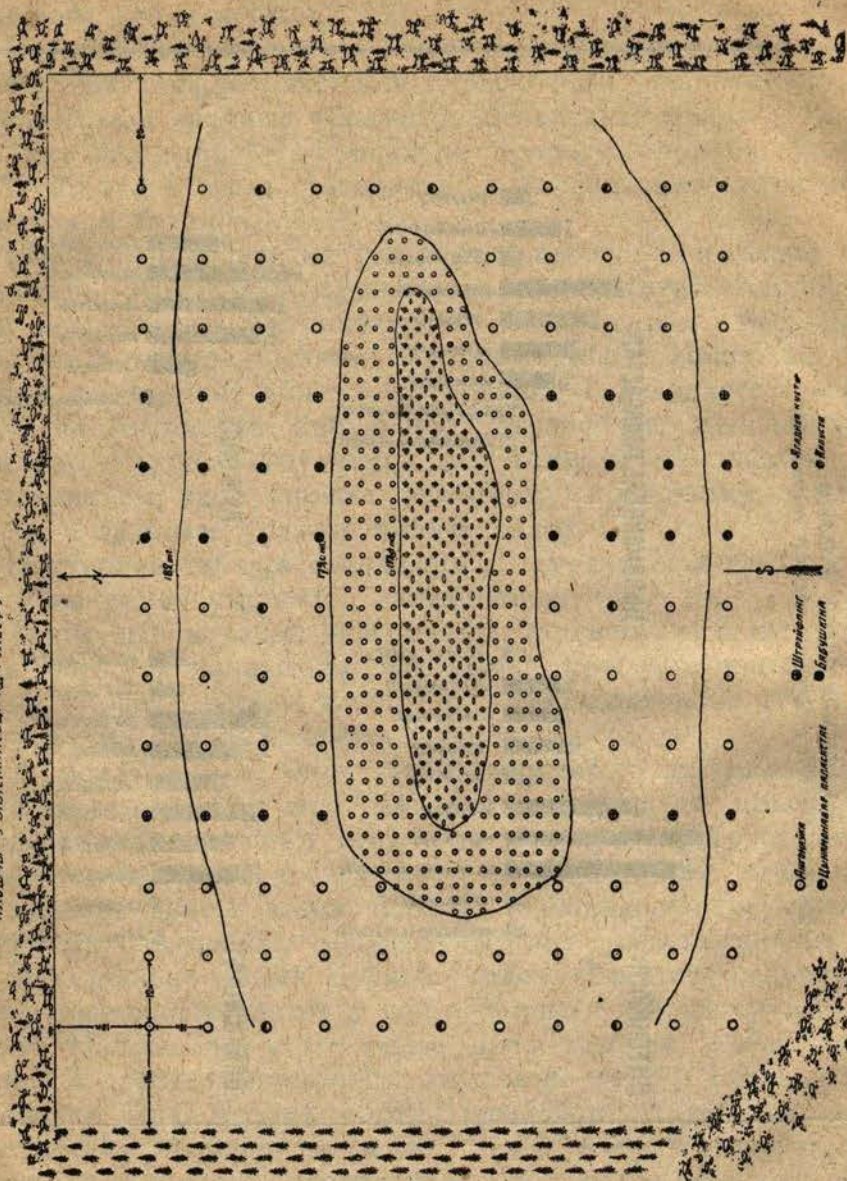
Наступная табліца сьведчыць аб суадносінах паміж сартамі ў напрамку ўзаемнага запладненьня (мал. 9).

Такім чынам сады, якія маюць у сваім складзе адзін толькі сорт, як напрыклад, Антонаўка, пры ўсіх іншых спадгядных умовах клімату, глебы і г. д., нягледзячы на тое, што цвітуць—ня даюць ураджаю пладоў.

У межах БССР пры экспэдыцыйных дасьледваньнях знойдзены сады, якія што год цвітуць, але ня прыносяць пладоў галоўным чынам таму, што ў наяўнасьці сустракаем адзін толькі сорт—Антоніўку. У гэтым выпадку неабходна падсаджаць дрэвы іншых сартоў, перапрышчапіць кароны, напрыклад, Антонаўкі, лепшымі сартамі—запладніцелямі.

Закладаньне новых буйных садоў вымагае разьмеркаваньня паасобных сартоў ў сэнсе лепшага ўзаемнага запладненьня. Напрыклад: у 1-м радзе праз кожныя 2 Антонаўкі садзяць 1 дрэва Цынамонавае паласатае—у 2-м і 3-м радок, Антонаўка. Калі маецца сорт Штрэйфлінг, тады яго трэба зьмясьціць у чацьвертым радзе; 5 рад—зноў Антонаўка, малюнак 10) у 6 радзе—Антоніўка, а ў 7 радзе праз кожныя 2 Антонаўкі 1 дрэва Цынамонавае паласатае.

Схэма разьмернаваньня сартноў яблынь у садзе і плодовых, ягадна-гародных культур на зямлянай плошчы у залежнасьці ад рэльефу

Мал. 10.

209273

ПАДРЫХТОЎКА ГЛЕБ ПАД НОВЫЯ ПЛАДОВЫЯ САДЫ

Пры закладаньні буйных садоў вялікія пасадныя ямы разьмерам $1 \times 0,5$ мт. намі ня ўжываюцца, бо ім часта надаюць больш увагі, чымся ад іх па сутнасьці чакаюць.

Вядома, што 2—4-х гадовыя прышчэпы, якія бяруцца для пасадкі ў сад, пры належным доглядзе ў хуткім часе пабудоўваюць новую каранёвую сыстэму замест падрэзанай.

Даўжыня каранёвай сыстэмы за першыя два гады, пасля перасадкі дасягае ня менш 70 см, а іншы раз і значна больш. Мачкаватыя карэньчыкі шпарка ўходзяць усё далей і далей ад штамбу і ў першыя 2—3 гады пакідаюць межы пасаднай ямы, не скарыстаўшы поўнасьцю яе спажывуемых частак.

Буйнае разьвіцьцё галоўнай масы каранёвай сыстэмы ў маладым узросьце заўсёды ў нашых садох праходзіць на плошчы, якой даецца звычайная гародняя апрацоўка.

Трыманьне пасадных ям адчыненымі на працягу шэрагу месяцаў з мэтай уплыву паветра і нізкай тэмпературы на глебу, якая акружае яму, не абавязкова патрэбна. Нашы экспэдыцыйныя дасьледваньні садоў Беларусі на розных глебавых тыпах з рознымі падсыцілаючымі пародамі даюць выпадкі буйнага разьвіцьця $1\frac{1}{2}$ вяковых пладовых дрэў на глебах, падасланых вельмі блізка ад паверхні надзвычайна шчыльнай марэнай, з якой яны галоўным чынам і атрымліваюць спажыву, ня гледзячы на яе шчыльнасьць.

Адным з прыкладаў будучь зьяўляцца дрэвы ў садзе Турскай дасьледчай станцыі. У ім ёсьць яблыні і ігрушы: Антонаўка, Касьцянка і інш. на звычайным дзікім падвоі, якім больш 150 гадоў. Разьвіцьцё надземнай кароны вельмі буйнае:

Назва сорту	Узрост	Дыямэтр штамбу ў снт.	Дыямэтр кароны у м/т.	Вышыня дрэва ў м/т.
Антоніўка 6.	150	49,5	10	6,2
Чорнае дрэва	150	51	10	6
Ігруша касьцянка	150	82	14	12
Стаўбуны	150	70	10,5	6,5

Гэтыя дрэвы растуць на супясчанай глебе, падасланай з 70 см. вельмі шчыльнай, але пранікальнай бяз збытачнай

вільготнасьці марэне, у якой без сталёвай кіркі і вялізнай напружанасьці немагчыма вырыць ямы, але карэньні не затрымліваюцца перад гэтай марэнай; праходзяць скрозь яе, і мы знаходзім на глыбіні 160 см. карэньчыкі 5-ці мм. у дыямэтры. Аналёгічныя прыклады мы сустракаем у садзе камуны „Іскра“ с. Кісьцяні, Рагачоўскага раёну і ў іншых мясцох.

Мы лічым, што для добрага разьвіцьця каранёвай сыстэмы і самага дрэва рашаючым зьяўляецца не невялікая (у параўнаньні з разьвіцьцём каранёвай сыстэмы маладога дрэва) колькасьць палепшанай глебы дорага каштуючай пасаднай ямы, а добрае ўгнаеньне усёй плошчы, на якой прадабачыцца сад з прамежнымі культурамі, адпаведны выбар глебы і падглебы з належнай вільготнасьцю і рэльефам.

Падрыхтоўваць глебу пад сад патрэбна звычайным спосабам, які наогул ужываецца пад гародніну.

Мы раім даваць глыбокую плужную апрацоўку. З восені перад годам пасадкі прышчэп унесьці (2400—3000 п.) 40—60 тон на гэктар гною, вясною пасадзіць бульбу, а ў восень вырышы яе, садзіць прышчэпы ў невялікія ямы, каб толькі зьмясьціліся карэньчыкі.

Пасьля пасадкі плошчу над карэньчыкамі палепшыць дробным перапрэўшым гноем 10—16 кг. навокал штамбу радзусам ня менш 70 см., зьмяшаўшы яго з глебай на глыбіні 25—30 см. Да гною магчыма дадаць 3—5 кг. торпу, які добра расклаўся і праветрыўся.

Папярэдняя апрацоўка глебы пад бульбу, дадатак гною і торпу пасьля пасадкі прышчэп сумесна з належным даглядам глебы над каранёваю сыстэмай у першыя гады разьвіцьця прышчэп у садзе дадуць лепшыя ўмовы для аднаўленьня і разьвіцьця як карэньчыкаў, так і самага маладзенькага плодовага дрэва.

ТЭРМІН ПАСАДКІ ДЗІЧАК, ПЛАДОВЫХ ДРЭЎ І ЯГАДНЫХ КУСТОЎ

На Беларусі вясна кароткая і часта гэтай парой бывае сухмень, што дрэнна адбіваецца на гадоўлі плодовых дзічак і прышчэп. Дадзеныя кліматычнага атлясу праф. Кайгарадава мы бачым на стар. 17.

Кароткатэрміновасьць вясны стварае вялікую напружанасьць вясновых прац і прымушае клапаціцца аб тым, каб не спазьніцца з імі. Сухмень шкодна адбіваецца на аднаў-

леньні каранёвай сыстэмы перасаджаных дзічак прышчэп і ягадных кустоў. Асабліва гэта шкодзіць пры высадцы пладовых расьлін з разьвінутымі пучкамі.

	Віцебск	Горкі	Магілёў	Менск	Гомель
1) Працягласьць вясны ў днёх	29	30	30	34	32
2) Ападкі: у красавіку	42	35	43	45	40
„ маі	50	50	50	60	60

Нашы дзічкі, якія зьяўляюцца падвоямі пладовых дрэў і ад стану якіх залежыць належнае разьвіцьцё апошніх, вельмі рана пачынаюць разьвівацца.

Часта бываюць выпадкі, што яшчэ глебу немагчыма апрацоўваць, а яны пачынаюць разгортваць свае пучкі. Часам мы прымушаны спазьняцца з высадкай іх, ад чаго атрымліваем дрэнныя вынікі. У сувязі з гэтым паўстала пытаньне аб тым, ці не мажліва перанесці перасадку дзічак у гадавальнік і прышчэп у сад з восені, што вельмі цікава для сааводаў, якім неабходна пазбавіцца вясной ад вельмі тэрміновых прац.

Вынікі досьледаў Горацкага Аддзелу садоўніцтва наступныя:

Тэрмін пасадкі	1925—1926 год		1926—1927 год	
	Агульны прырост дзічак	Сярэдні прырост аднаго дзічка	% годных для высадкі ў гадавальнік	Сярэдняя вага аднаго дзічка
15/IX	973	29,0	70	192
25/IX	1215	35,7	78,5	190
5/X	1134	33,0	74,3	242
17/X	1303	37,8	75,7	260
21/IV	1218	34,1	74,3	222
30/IV	876	24,9	63,0	177
12/V	372	11,4	55,7	136

Бел. 168817

Зок. 3574-1

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІЯТЭКА
БЕЛАРУСЬ

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

Лепшыя вынікі атрымоўваем пры пасадцы дзічак у восені ў сярэдзіне кастрычніка.

Прышчэпы ў сад трэба садзіць некалькі пазней у сувязі з тым, што тут трэба лічыцца з належным пасьпяваньнем аднагадовай драўніны. Лепшым тэрмінам пасадкі прышчэп лічым другую палову кастрычніка месяца. Пасадку ягадных кустоў мы ня раім выконваць увясну, асабліва агрэст і парэчку, якія ў гэты час заўсёды прыходзіцца высаджваць з пачынаючымі разгортвацца лісткамі.

Лепшы тэрмін для пасадкі на плантанцыю трэба лічыць месяцы: для суніцы—жнівень; для маліны, парэчкі і агрэсту—канец жніўня і пачатак верасня.

Маем на ўвазе той выпадак, калі пасадачны матар'ял магчыма атрымаць ад бліжэйшага выхавальніку.

ЗАКЛАДАНЬНЕ ВЯЛІЗНЫХ МАСЫВАЎ САДОЎ

Першым этапам да закладаньня буйнага калектыўнага саду павінна зьявіцца складаньне глебавай карты. Неабходна вызначыць шляхі зносін, месца будучага заводу па тэхнічнай пераапрацоўцы і г. д.

На карце адзначыць у першую чаргу суглінкі і супяскі на марэне. Пажадана мець па блізкасьці ад будучага саду тарпянікі, як неабмежаваную крыніцу ўгнаеньня для саду.

Пасьля падрабязнага азнаямленьня з картай—неабходна ў натуре абыйсьці адзначанья лепшыя плошчы з суглінкамі (супяскамі на марэне) і вывучыць тапаграфію мясцовасьці.

Як памянёна вышэй, разьдзельны рэльеф мы знойдзем у мясцовасьці, дзе працякае рэчка. Таму больш пэўныя перспэктывы ў сэнсе выгаднага рэльефу і з эканамічнага стану мы знойдзем на высокіх берагох рэчак (мал. 11.). Прымаючы пад увагу, што ўмовы раўніны і западзін ня спрыяючы для саду, мы павінны ўвесьці побач з пладовымі дрэвамі, ягадных культуры, гародніну.

Тады высокія мясцовасьці з добрым вадасьцёкам (мал. 12) на лепшых глебах будуць заняты пладовымі садамі, раўніна, зьніжаныя і асушаныя тарпянікі—ягаднымі і гароднымі плянтацыямі.

Арганізацыя садоўніцтва прадбачыць, што паміж радоў дрэў павінна быць досыць складаная сыстэма прамежных культур. Больш экстэнсыўнае скарыстаньне міжрадзьзяў—калі ў якасьці прамежных культур будзе бульба, віка, корань-плоды—буракі, турнэпс і бручка.

Мал. 11.—Малады сад на высокім беразе рэчкі ў калектыве „Чырвоны сад“ Горацкага раёну. На схіле з натуральным вадастокам яблыні сябе добра адчуваюць.

Мал. 12.—Малады сад на высокім беразе рэчкі ў калектыве „Чырвоны сад“ Горацкага раёну з добрым вадастокам.

Для прыкладу мы раім у гэтым выпадку наступны севазварот: I лубін па штучнаму ўгнаеньню, II бульба, III віка, альбо гарох і IV кораньплоды, альбо капусту па папярэдняму ўнясенню гною з восені (мінулага году). Такім чынам намячаецца шчыльная сувязь садова-гароднай гаспадаркі з малочнай. Быдла будзе забяспечана зялёным кормам, корань-плодамі і сіласам. У якасьці прамежных культур магчыма ўвесці суніцу, парэчкі, агрэст, маліну і гародныя культуры.

З гэтай прычыны ў залежнасьці ад наяўнасьці рабочай сілы і адпаведных плянаў гаспадаркі, на 1 гэктар садовай плошчы з прамежнымі культурамі магчыма будзе мабілізаваць ад 100 да 400 рабочых дзён.

Неабходнасьць ужываць заўсёды ў садох прамежныя культуры і досыць буйны рост аснаўных сартоў, як напрыклад, Антонаўка, Штрэйфлінг—вымагае шырокую пасадку дрэў паміж радамі і троху меншую ў раду.

У апошнія гады новыя сады пачалі закладаць у Аршаншчыне, Гомельшчыне на адлегласьці 12×10 мэтраў простакутным парадкам.

У паўднёвай частцы Канады (Паўноч. Амэрыцы) у мясцовасьці Онтарыю, дзе кліматычныя ўмовы нават менш спагадныя, як у БССР, для шырока растурых зімовых сартоў яблынь даецца адлегласьць 10-12 мэтр.

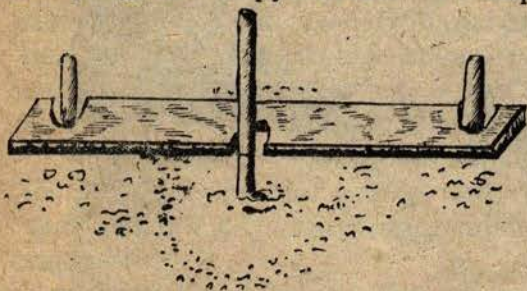
Новае прамысловае садоўніцтва Нямецчыны мае на ўвазе яшчэ больш адлегласьці, як 14-17 мэтраў.

Напрамак шырокіх радоў павінен быць з поўначы на поўдзень. Тады прамежныя культуры атрымаюць больш сьвятла, якое зьяўляецца жыцьцёвым элемэнтам для расьлін і якое дасягае ў паўдні вышэйшай напружанасьці.

Разьбіваньне плошчы пад буйныя сады неабходна рабіць каморніцкім струмантам і карыстацца сталёвай істужкай. Месца пасадкі адзначаецца калом, які пасля пасадкі дрэва моцна ўбіваецца і служыць для ўтрыманьня шчэпы.

Для правільнай пасадкі вялізных масываў садоў неабходна ўвесці лінейку, якая мае ў даўжыні 1 м. 40 см. (мал. 13). У сярэдзіне лінейкі маецца значок і на адлегласьці 60 см. ад гэтага значка пароблены значкі на канцох лінейкі.

Пасадку шчэп для большасьці вакруг мэтазгодна выкон-

Мал. 13.—Пасадачная лінейка з 3 калкамі.

ваць у восені, ў кастрычніку месяцы. Плошча пасья ўборкі бульбы скарадзіцца, а калі даводзіцца садзіць шчэпы пасья ўборкі каласковых расьлін, неабходна тэрмінова ўзараць трактарным плугам, узбараваць, вывезьці да 40 тон гною і заараць.

Калі выпадае садзіць пладовыя дрэвы з вясны—неабходна сьпяшыць з пасадкай як мага раней. Нават калі зямля яшчэ не абсохла і на гліністай глебе не магчыма прайсьці каню, трэба прыступіць да пасадкі. Для Горы-Горак вясновая пара пасадкі ў сярэднім каля 23-25 красавіка, для Гомлю, асабліва для Хойнік, Брагіна значна раней. Заўважым: спазьненьне з пасадкай вясной прынясе шмат страт, бо шчэпы часам падуць пад сухмень і не дадуць у першае лета прыросту.

Новая тэхніка пасадкі шчэп правэрана за шэраг год на практыцы ў ваколцы Горы-Горак.

Папершае—новым спосабам тэхнікі зьяўляецца скасаваньне копкі вялізных ям.

Ямкі выкопваюцца ў дзень пасадкі гэтых разьмераў, каб зьмясьціліся карэньні. Такім чынам 2 рабочых выкопваюць 1 ямку у 6-8 хвілін і абыходзіцца ў 6-8 кап. Для кожнай ямкі неабходна падвесьці 6-8 лапат перапрэўшага торпу і 6-8 лапат кампосту.

Пасадку добра выконваць у хмарны дзень (у сярэдзіне кастрычніка, у дзень калектывізацыі 14/X). Трымаць карэньні шчэп значны тэрмін на паветры наогул не пажадана, таксама і па іншым прычынам пасадку неабходна выканаць досыць хутка.

Таму мы раім разьмеркаваць працу наступным парадкам. Спачатку прыступіць да пасадкі самому інструктару-садаводу пры дапамозе асоб, якія раней займаліся садоўніцтвам.

Пасья паўгадзіны, альбо гадзіны тлумачэньня, сфармаваць атрады па 10 чалавек, даручыўшы кожнаму атраду пасадзіць адпаведную колькасць радоў. Праца атраду падзяляецца наступным чынам:

2 рабочых ідуць наперад і замест кала выстаўляюць на лінейцы 3 колікі: адзін у цэнтры і 2 па баках. Калі рад накіраван з поўначы на поўдзень, тады лінейку накіроўваць з усходу на захад з разьлікам, каб значкі знаходзіліся з аднаго боку. Гэтыя-ж рабочыя адмячаюць будучую ямку.

2 рабочых усьлед капаюць ямку гэткай глыбіні і шырыні, каб зьмясьціліся карэньні шчэпы, якая ўжо нарыхтавана і да якой магчыма у кожным выпадку дапасавать ямку.

3 рабочых пад лінейку выконваюць пасадку (мал. 14). Лінейка прыкладваецца да 2 канцавых калкоў. Сярэдні калок

выкідваецца і замест яго на ўзроўні лінейкі троху вышэй устаўляецца шыйка шчэпы. Другі пасыпае торф з кампостам і павярхоўнай лепшай перагнойнай зямлёй на карэньні,

Мал. 14.—Пасадка прышчэпы пад лінейку.

1 рабочы (жанчына) прывязвае саламяным праслам шчэпу да кала.

1 рабочы (жанчына) робіць лунку каля шчэпы, каб затрымаць ваду пасля паліўкі.

Пасадка саду выконваецца па прынцыпу дасканаллага падзелу працы. Апроч памянёных прац вядзецца асобнай групай рабочых абрэзка карэньняў. Пасля пасадкі шчэп, бочкамі развозяць ваду па вучастку і жанчыны паліваюць па 1-1¹/₂ вядзёрцы пад шчэпу.

Уся праца па пасадцы знаходзіцца пад пільным наглядом інструктара—садавода.

Плошча пасаджанага саду павінна быць вызначана на карце, на якой адзначаюцца адпаведныя рады і сарты.

а трэці рабочы рукой распраўляе карэньні і прыгортвае перагнойнай паміж карэньнямі і сочыць, каб добра ўціснуць зямлю. Калі карэньні будуць пакрыты зямлёй, яшчэ прытаптваюць лёгка навокал нагой.

1 рабочы ў пару распраўленьня карэньняў з паўднёвага боку устаўляе кол і мацней убівае яго ў зямлю. Пасля пасадкі дрэва, сьпіліваецца лішняя частка кала ніжэй кароны.

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
Імя У. І. Леніна

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ
БІБЛІАТЭКА
М.В.І.ЛЕНІНА